

školní četba

Jaroslav Vrchlický

NOC NA KARLŠTEJNĚ

**PODPOŘTE NAKLADATELE
PŘÍMÝMI NÁKUPY
NA JEHO ESHOPU**

**knihy, CD, DVD
a digitální produkci
najdete na**

<http://www.eshop.carpe.cz>

**POMŮŽETE VYDÁNÍ
DALŠÍCH TITULŮ**

Děkujeme a vážíme si vaší přízně!

Jaroslav Vrchlický

Noc na Karlštejně

CARPE DIEM

2017

O knize

Komedie z českého prostředí, autor zde použil jako svůj námět mylnou pověst, že císař Karel IV. zakázal na hradě Karlštejně přítomnost žen; dílo bylo zfilmováno 1973 režisérem Zdeňkem Podskalským. Doporučená školní četba.

O autorovi

Jaroslav Vrchlický (1853-1912) byl český spisovatel, básník, dramatik a překladatel.

Dílo

Jeho dílo obsahuje kolem 270 svazků, mj. přes 80 básnických sbírek (*Z hlubin, Eklogy a písně, Poutí k Eldorádu, Dojmy a rozmary, Hudba v duši, Okna v bouři, Strom života, Má vlast, Skvrny na slunci*) a řadu divadelních her (*Česká trilogie, V sudu Diogenově, Soud lásky, Noc na Karlštejně, Smrt Odyssea, Hippodamie, Svatá Ludmila*). Jeho básnické sbírky a dramata jsou vrcholnou ukázkou formální dokonalosti, avšak zároveň poměrně čtivé. Vrchlický se snažil dokázat, že čeština je jazyk, který dokáže vyjádřit vše.

Jaroslav Vrchlický **Noc na Karlštejně**

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu nebo v aplikaci. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření, je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© *Carpe diem*, 2017

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-7487-249-5 (pdf)

ISBN 978-80-7487-250-1 (epub)

ISBN 978-80-7487-251-8 (mobi)

O s o b y

KAREL IV., císař a král český

ALŽBĚTA, jeho manželka

ŠTĚPÁN, vévoda bavorský

PETR, král kyperský a jeruzalemský

ARNOŠT Z PARDUBIC, arcibiskup pražský

JEŠEK Z WARTENBERKA, purkrabí na Karlštejně

ALENA, jeho neteř

PEŠEK HLAVNĚ, číšník císařův

HLÁSNÍK na Karlštejně

Dvůr císařský. Panoši a zbrojnoši.

Děj se koná na Karlštejně v červnu roku 1363.

První dějství

První nádvoří na Karlštejně. Hrad v pozadí. Napravo brána hradní, vlevo vchod ve příbytek purkrabího. Blíže brány košatá lípa, pod ní sedátko.

1. VÝSTUP

Purkrabí a Pešek

Při vyhrnutí opony je slyšeti troubení. Z purkrabství vystoupí pan Ješek z Wartenberka, proti němu Pešek Hlavně.

PEŠEK (*vejde branou*) Věru, dnes pytel s hosty se roztrhl! Od božího rána až do slunce západu most nestačí se zvedati.

PURKRABÍ (*vyjde ze dveří*) Je to už Jeho Milost snad? Ó, ne, to nemůž' být. Myslím, že Jeho Milost asi právě teď Prahu opouští. Kdo jen to přijel?

PEŠEK Host. – Vévoda Štěpán bavorský.

PURKRABÍ Mluvil jsi s ním, pane šenku?

PEŠEK Náhodou byl jsem přítomen, když slézal s koně, jenž pokryt byl celý bílou pěnou jak druhou čabrou. Jak se zdá, má pan vévoda velmi naspěch.

PURKRABÍ Nu, a co říkal?

PEŠEK Ptal se krátce, je-li Jeho Milost na hradě.

PURKRABÍ A tys na to odpověděl?

PEŠEK Co jsem věděl. Že tu okamžitě není, ale že dnes večer jistě sem přijede.

PURKRABÍ A on řekl?

PEŠEK Že zůstane, že se musí dočkati příjezdu Jeho Milosti.

PURKRABÍ Zle pochybils, pane šenku. Vévoda Štěpán přijíždí jistě za politickými záležitostmi. Víš, že Jeho Milost zde nerad politikou se zabývá.

PEŠEK A co měl jsem dělat?

PURKRABÍ Poslat jej do Prahy.

PEŠEK Když je císař na cestě sem? Potkali by se v půli cestě. A pak, není to můj úřad, přijímati zde hosty – a neměl jsem také rozkazů.

PURKRABÍ Vida mládež! Pro slovo nakvašen! Však musím státi na svém. Jeho Milost jede sem pouze na dva nebo tři dny; – zde chce míti pokoj, chce si odpočinout; ještě tu není, a již jest klid jeho v nebezpečí! Proto věru není vystavěn Karlštejn! Necht' klubko pletich státnických jinde se zaplétá, zde císař chce v zátiší užívat jen ovoce své činnosti.

PEŠEK Nu, a což víme my, pane purkrabí, zda mu nejede pan vévoda ocukrovat to ovoce?

PURKRABÍ Špatné vtipy, pane šenku! Vévoda bavorský tak někdy někomu něco ocukroval. Nevím, nevím, bude-li Jeho Milosti příchod pana vévody právě po chuti. Mohl dobře počkat pan vévoda v Praze na Jeho Milost. Snad by se tam lépe bavil než zde.

PEŠEK To všecko mu ještě můžeš sám říci, pane purkrabí. Zde právě přichází.

PURKRABÍ Nu, jest již tady. – Co naplat! (*Obrací se vstříc přicházejícímu vévodovi*) Buď vítán, vznešený pane, na Karlštejně!

2. VÝSTUP

Štěpán a Předešlí

ŠTĚPÁN Děkuji, pane purkrabí, za pozdrav tvůj. Myslil jsem určitě, že naleznu zde Jeho Milost císaře! Přijíždím přímo ze Salcburku a přináším důležité státní jednání. Pan šenk byl tak laskav a pověděl mi, že Jeho Milost jistě dnes večer sem zavítá; prosím, bys mně a průvodu mému vykázal sebe skrovnější hospodu. Chci, ba musím se dočkat císaře.

PURKRABÍ Včas i v nečas přijel jsi, pane, na Karlštejn.

ŠTĚPÁN Já – v nečas?

PURKRABÍ Odpust mé upřímnosti, pane vévodo. V nečas,

chceš-li o státnických záležitostech jednat s Jeho Milostí. Vždycky věc, chceš-li užití pohostinství, jakého může poskytnouti Karlštejn.

ŠTĚPÁN Děkuji za výklad tvůj, pane purkrabí. Nutnost věci ospravedlní kroky mé v očích císaře. Za pohostinství napřed děkuji. – Zdá se, že nejsem prvním hostem na Karlštejně?

PURKRABÍ Jeho Milost Petr král cyperský a jeruzalemský mešká od rána zde.

ŠTĚPÁN Přijel sám?

PURKRABÍ V průvodu důstojného otce, arcibiskupa Arnošta.

ŠTĚPÁN A kde jest král Petr? (*K sobě*) Ten mi nepřekáží!

PURKRABÍ Prohlížel si hrad – nevím, pane šenku...

PEŠEK Byl s arcibiskupem právě teď v kapli sv. Mikuláše, kde mu ukazoval tento iluminátorské práce pana Zbyška z Trotiny...

ŠTĚPÁN (*s úsměvem*) Které asi velmi málo bavily krále jeruzalemského.

PURKRABÍ (*se dívá do pravé kulisy*) Však tu právě přichází.

3. VÝSTUP

*Petr, Arnošt z Pardubic, Štěpán, Purkrabí a Pešek
(Vzájemné úklony)*

ARNOŠT Pane vévodo!

ŠTĚPÁN Bud zdrav, důstojný otče!

ARNOŠT (*k Petrovi*) Pan vévoda bavorský.

PETR Aj – jaké to shledání! Pamatuji se dobře na pana vévodu.

ŠTĚPÁN Ze slavností krakovských...

PETR Ovšem, ovšem. To byly časy, pánové! Tak veselí již nebudem. – Ale prosím vás, co říkáte tomu, že jsem posud v Čechách?

PURKRABÍ Těšíme se tomu, že se Tvé Milosti u nás líbí.

PETR Líbí! – To je málo, pane purkrabí. Zbožňuji tvou zem a tvého císaře. Nevím věru, kdo je šťastnější, on, že má takovou zemi, či ona, že má takového krále. Nechce se mi odtud. Chtěl jsem již zcela opravdově třikrát odjíždět – po prvé se to nikdy s odjezdem nemyslí doopravdy. – Ale jak odjet, když slavnosti se stíhají jako pršky dubnové. Šťastná to země!

ARNOŠT Díky pánu nebes, že slavnosti teď se u nás stíhají. Však bývalo hůře ještě před nedávnem. Mor, hlad a zemětřesení stíhaly se tu o překot. Nyní věru šťastný začíná věk této vlasti. My, již jsme zažili dnů zlých, tím více oceňujeme blaho nynější.

PETR A máme proto podstatné příčiny býti veselými. Nebo jak dáti jen svou vděčnost najevo, než veselosti? Proto já jsem pořád vesel a proto uvázl jsem zde, že je tu tak veselo! Jak pravím, třikrát chtěl jsem odjet, ale Jeho Milost ani slyšet; nedovolil, přemlouval a já jsem slabý člověk, pánové, já zůstal v naději, že Cypr do moře se nepropadne.

ARNOŠT (*s jemnou výčitkou*) A hrob Spasitelův beztoho zůstane i nadále v rukou pohanů.

PETR Máš pravdu, otče. I o tom mluvil jsem s Jeho Milostí; tak mimochodem, mezi čtvrtým a pátým pohárem mělničiny.

ARNOŠT A marně jsi se namáhal. Zlaté doly Jílovské dřív vyčerpáš, než v tom Jeho Milost o jiném přesvědčíš. U věci té je svým, a nechť i srdce křesťana nemůže schvalovati jeho náhledy, duch rozumného Vlastimila je pochopuje.

PETR Tak tedy zůstal jsem. Viděl jsem Prahu, Vyšehrad i nové město Karlovo, které takřka zázračně vyrůstá před zrakem cizince. Viděl jsem most, kostely, kláštery a koleje vysokých škol a dnes mne blaží Karlštejn svými divy. Pan arcibiskup je mi tu svědomitým a vzorným průvodčím.

ŠTĚPÁN A nedaruje ti ani jediné iniciálky v misálech a žal-tářích. (*Ironicky*) Ó, vzácné umění pana Zbyška, krá-lové obdivují se tobě!

ARNOŠT Ba, vzácné jest, pane vévodo, vzácnější, než na první pohled zdá se velmožům tohoto světa, již ko-runami a žezly hrají o blaho národů! (*K Petrovi*) Však nesmíme mařiti drahý čas, Milosti, čeká nás ještě kaple sv. Kateřiny, ač ne ještě úplně vyzdobená.

PETR Odpust, důstojný otče! Pět hodin prohlížíme již mal-by, svaté ostatky a všecky poklady, které bohatou ru-kou nakupil zde velký panovník a vzácný bratr náš. Věru, máte v Praze i zde druhé nebeské království, majíce ostatky všech svatých vyznavačů a mučenní-ků, mnichů a biskupů, panen a vdov. Ostatně myslím a doufám, že zde nejsem naposled.

ŠTĚPÁN Milost královská přeje si oddechu. Chápu to. Zním to ze zkušenosti, jak unavuje ustavičné sklá-nění se nad knihami a obrazy. Toť věru horší než po-chod v poli nebo honba.

PETR A nejvíc unavují malby na stropě, důstojný otče; ne-cítím již vaz ani kříž a prosím, bys měl se mnou aspoň do zítřka smilování.

ARNOŠT Nemám nijak v úmyslu ochotou svou obtěžovati vzácného hostě svého vladaře. Rač vládnouti, pane, časem i mnou dle libosti. Jdu na nešpory do kap-le sv. Mikuláše, nalezněš mne tam vždy ochotného k dalším tvým rozkazům. (*Pozdravuje všecky*) Zatím s Bohem, pánové. (*Odejde*)

PETR Mé díky, důstojný otče! (*K Štěpánovi*) A nyní užijem krásného večera, pane vévodo.

4. VÝSTUP

Předešlí bez Arnošta

PURKRABÍ Mohu něčím sloužiti vzácným hostům?

PETR Jsi vtělená úslužnost, pane purkrabí.

ŠTĚPÁN Děkuji, nevím, věru...

PURKRABÍ Pak nebudem déle obtěžovat svou přítomností; pojď, pane Pešku! (*Úklony. Odejde s Peškem do strážnice*)

5. VÝSTUP

Petr a Štěpán

PETR Konečně jsme sami!

ŠTĚPÁN I pohostinství někdy překáží.

PETR Jsem rád, že jsem se shledal s tebou, pane vévodo.

ŠTĚPÁN I mne to těší. Jak se bavíš v Čechách?

PETR V Praze dobře...

ŠTĚPÁN A zde?

PETR Zde mne arcibiskup div již neumořil. Krásné věci kolem, čarovné. Div světa a století je tento Karlštejn, ale...

ŠTĚPÁN Ale?

PETR Známe se a rozumíme si, pane vévodo. Této dokonalosti a nádheře zdejší chybí koruna.

ŠTĚPÁN Nerozumím, králi...

PETR Ta nádhera, ten lesk a přepych, to vše zdá se býti stvořeno kvůli něčemu jinému než kvůli rameni sv. Víta nebo lopatce sv. Anežky.

ŠTĚPÁN Nechápu, kam směřuješ...

PETR Soudím jako člověk a tvrdím směle: ta nádhera a přepych, ten lesk a bohatství jsou zde pro – ženu nebo ženy!

ŠTĚPÁN Pak neznáš císaře...

PETR Mně arcibiskup Arnošt ničeho nenamluví. (*Oba usednou na lavičku*) Kvůli korunovačním klenotům vystaví se dobře opevněná věž, ale nikoli zámek, v němž přepych severu si podává ruku s obrazností východní! Pro ostatky svatých zbudují se ovšem

nádherné kaple, nikoli však v sousedství jich útulné komnaty, tak malé a těsné, jako hnízda vlaštovčí. Ovšem stačí právě pro dva! A pak ty dvojí schody, jedny obkládané mramorem a zlatem – pro každého; druhé hlemýždí, ukryté, příkré jako tajné cesty vášně, směřující v ráj lásky, kde vám udýchaným klesne v náruč paní vašich snů a myšlenek! Ó, pane vévodo! Karlštejn je dívčí past, kde krok je tlumen brokáty a zrak zdráhající se a blažeností zpitý, když patřiti má okem k oku, tlumen jest odleskem drahokamů.

ŠTĚPÁN Jsi na omylu, pane. Jeť přece světoznámá zbožnost a přisnost Karlova.

PETR Což vylučuje zbožnost lásku? Naopak láska je též zbožností, pane vévodo!

ŠTĚPÁN Dej si říci. Karlštejn jest v první řadě určen pro klenoty zemské, v druhé pak jest útočištěm císařovým, když naň doléhají trudy vladařské.

PETR (*vstane*) To mi zpíval také celý den arcibiskup, pane vévodo. Ale neměj mi, prosím, za zlé, že ani jemu ani tobě víry dáti nemohu. Znam lidi a svět. Stále, procházeje se nádhernými komnatami, čekal jsem, kdy rozvine se těžká opona u protějších dveří, kdy vyhlédne z ní kadeřavá hlavinka s úsměvem zvěstujícím nejvyšší blaho lásky a opojení – ale nadarmo. A tak unaven poutí a prohlížením missálů a žaltářů, obrazů Dětricha Wurmsera, hotových i nedodělaných, stojím před tebou nevyhláčen, řekněme třeba ze své fantasmie, spíše hladov a lačen nových dobrodružství a výbojů.

ŠTĚPÁN (*vstane též*) Pokládá tedy Milost Tvá Karlštejn za jakýsi druh harému, o nichž zpívají dobrodružné zvěsti výprav křížových? U vás, toť ovšem jinak! Přece nerozehřívá zlato cyperských hroznů tvoji krev?

PETR Mělničina má také své kouzlo, pane vévodo – je sice trpká, jako to mé zklamání ve zdech karlštejnských, ale dovede i přitom rozehřáti srdce a vyjasnit zrak.

(Rozhlíží se kolem) Však zde, kde nic, tu nic – ostatky a zas jen ostatky!

ŠTĚPÁN Dovol jen, králi, jak mohla zmocniti se tebe taková myšlenka! Císař pár měsíců po svatbě, muž starší a usedlý, v státnickém umění, jež jest duší jeho života, skorem zešedivělý – a děvčata – a harém docela! Ne ne, jsi příliš obrazností svou na východě, králi jeruzalemský.

PETR Možná, vévodo – ale nevzdám se tak snadno. Já viděl, a to rozhoduje. Na vlastní oči jsem viděl...

ŠTĚPÁN Snad ne ženu na Karlštejně? – Jsi na omylu; přísný zákaz vydán jest a znám v tom ohledu po celé zemi, že nesmí žena přenocovati v těchto zdech. A nyní se chýlí k večeru – musil by vědět o tom purkrabí.

PETR Ani královna není vyňata z tohoto zákazu?

ŠTĚPÁN Ani královna; tak posvátné je místo, kde uloženy jsou zemské klenoty. Pak nechce císař v pobožnostech svých býti vyrušován – ani vlastní ženou svou. Jsem cizinec, ale tolik již přece vím.

PETR Divné to máte mravy na severu.

ŠTĚPÁN Je to ovšem trochu podivínské, ale my dva to sotva změníme.

PETR Když jsem však viděl...

ŠTĚPÁN Co – zde?

PETR *(vede ho doprostřed jeviště, tajemně)* Zde právě ne. Pod hradem. Škoda, že byl arcibiskup se mnou a nehnul se ani na krok ode mne. Viděl jsem právě v lese pod hradem dámu na bílém komoni. Míhla se jako paprsek tmavou zelení – ale přece viděl jsem v mžiku tom, jak spanilá byla. Nebýt arcibiskupa, d'ábel by mne nebyl zdržel, pustit se za ní nazpět do lesa.

ŠTĚPÁN A viděl ji též arcibiskup?

PETR O to jsem se nestaral; jen když já jsem ji viděl. – Ó, pane vévodo!

ŠTĚPÁN Však nevjela s vámi nebo za vámi přes most?

PETR Zmizela v šeru lesním – ale ne její obraz v srdci mém!
Prosím tě, co by tu soudil každý rozumný smrtelník?
Šla se jen zdaleka podívat na Karlštejn? – Víla přece
to nebyla...

ŠTĚPÁN Snad někdo z družiny královniny – Karlík není
tak daleko.

PETR Buď kdo buď. Tvrdím směle, dívka jest na hradě,
aneb není-li posud, přijde co nejdřív. Na to chci vzít
hostii anebo vzdát se trůnu.

ŠTĚPÁN Myslím, že bys nehodně přijímal a zbytečně se
o korunu oloupil.

PETR Co tedy chtěla ta dívka na bílém koní pod hradem
v zeleni stromů? Čeká, až se setmí, a přijde. – Za ně-
kolik hodin přijde též císař. – Na hlavu by musel být
padlý, kdy by tu nechápal. Jak pravím, pane vévodo,
dívka je buď zde, nebo přijde co nevidět.

ŠTĚPÁN Zatím nezbyvá, než vyčkat...

PETR A pozor dát a hledat. – Pane vévodo, mohu se spoleh-
nouti na tvou pomoc?

ŠTĚPÁN Přijel jsem v záležitostech politických – však ni-
kdy jsem neprchal před dobrodružstvím sladké mi-
losti, kde se samo naskytlo.

PETR To se mi líbí jsi celý muž, pane vévodo! -

ŠTĚPÁN Je to, upřímně řečeno, zbytečná práce – ale nějak
čas zabítí musíme do příchodu císařova. A poněvadž
již misálů a obrazů máš dost...

PETR Až po krk, milý příteli a spojenče, až po krk!

ŠTĚPÁN Inu, uvidíme. Však buďme opatrní! (*Odejdou na-
pravo*)

6. VÝSTUP

Přestávka. Poté vystoupí branou královna Alžběta.

ALŽBĚTA Konečně jsem tady! – Jak se chvěji! Svědomí
praví mi, že nedělám dobře, ale hlas srdce je překřikuje

a volá: Musíš! Musíš! (*Rozhlíží se kol*) To tedy Karlštejn! (*Venku slyšeti rachot mostních řetězů*) Nyní nemohu ani odtud, kdybych i chtěla. – Jest pozdě. – Co podnikám, jest šílenství, vím to. Měla jsem času dost na rozmyšlenou, když číhala jsem dole, nepozorována, v stínu lesním, až budu moci se pustit přes most. – Ted je třeba zmužilosti. (*Přechází*) Co teď! Jednám nerozvážně, bez plánu. Každou chvíli mne někdo uvidí, potká a vše jest ztraceno. – Co si počnu, co jen řeknu? – Ale co mi zbývalo činit, když jej tak šíleně miluji? (*Zastaví se*) A jaké mám vlastně důvody, nevěřiti jemu – zdá se mi, že i stín podezření je tu hříchem; ale cítím zároveň, že klid mé duše žádá této zkoušky. Tak dlouho jsem ho neviděla! – Stále ty dvorní ohledy, a panovnické starosti a práce! – Čím jsem já v tom? (*Hledí vlevo ke vchodu*) Ó, běda, tam přichází arcibiskup Arnošt, skrýti se jest nemožno – půjdu mu vstříc a svěřím se mu. Jeť dobrý a snad mi porozumí. (*Jde mu vstříc*)

7. VÝSTUP

Arnošt a Alžběta

ARNOŠT (*vejde*) Co vidím? – Tvoje Milost zde?

ALŽBĚTA Nedivím se podivení tvému, důstojný otče...

ARNOŠT A v této chvíli?

ALŽBĚTA Víím, že na Karlštejn večer vkročiti ženě nedovoleno, leč manželka a královna snad –

ARNOŠT Obávám se věru, že ani ta nebude výjimkou. Císař je neúprosný u vykonávání svých předpisů, a pak...

ALŽBĚTA Pak?...

ARNOŠT Odpusť zvědavosti mé, královská paní, ale nedovedu si vysvětliti, co vedlo kroky tvé v tuto chvíli na hrad?

ALŽBĚTA Co vedlo kroky mé? – A to díš tak chladně, důstojný otče! Ach, vidím to zřejmě, žena vždy trpí, a nejvíc, když miluje.

ARNOŠT Láska tedy vede tě na Karlštejn! Tou vedena pře-
stupuješ tak chladně rozkaz císařův...

ALŽBĚTA Divíš se, ctihodný otče, ovšem tys kněz, ale tys
též velký člověk, Arnošte – a přece se pozastavuješ
nad slovem tím, přece je ti láska pohnutkou k mému
kroku malou a nedostatečnou!

ARNOŠT Mně nikoli, paní má! Víím, čím jest láska člově-
čenstvu, třeba sám nepoznal jsem rosu její oblažující
milosti! Ale nechápu dobře, jak může býti láska pří-
činou pozdní tvé návštěvy?

ALŽBĚTA Ty nechápeš... Ovšem – nepoznals lásky... Ó, já
jsem dvojnásob ubohá a nešťastná, již proto, že jsi
byl prvním, jejž jsem potkala ve zdech tohoto ne-
šťastného hradu!

ARNOŠT Nešťastného? – Ty se chvěješ, královno! – Slzy
v tvém oku? – Probůh, co se stalo?

ALŽBĚTA Nic, důstojný otče, nic, než že jsem slabá, po-
šetilá žena, nic, nežli že miluji svého chotě až k ší-
lenství! To jsou ovšem maličkosti vůči státnickým ple-
tichám, kvůli kterým se choť můj zavírá na tento hrad,
to jest ovšem hříšnou slabostí vůči hrdinským skutkům
sebezapírání a křesťanské pokory, které zde vykoná-
vá. Cítím to, jak jsem dětinská a pošetilá! Půjdu, ne-
vím, čeho bych zde více pohledávala. (*Chce odejít*)

ARNOŠT Ty neodejdeš, dcero má! Ty stůněš, tvá duše je
rozjitřena do hlubin. Přede mnou nestojí více králov-
na, ale pouze trpící žena. Ty zůstaneš, ty se vyznáš
ze všeho.

ALŽBĚTA (*s bolným úsměvem*) Ty však nepochopíš, otče...

ARNOŠT Pochopil jsem dřív, než jsem viděl slzy tvé. Tobě
se stýská, není-li pravda? – Ba více, ty žárliš!

ALŽBĚTA A je to – hříchem, otče?

ARNOŠT Hříchem to není, máme-li důvodů, ale slabostí je
to vždycky. – Máš příčiny k tomu, dcero?

ALŽBĚTA Což nebyl můj sňatek pouhým výsledkem stá-
tnické smlouvy?

ARNOŠT A není to lásce šťastné znamení stát se andělem míru mezi rozvražděnými národy?

ALŽBĚTA Ach, otče, což se ptá srdce milující ženy po národech, což po jejich válkách a smíru jejich? Samo v nejkrutější válku postaveno, zmítá se, dokud v odvetě lásky nenajde pravý a jediný svůj mír!

ARNOŠT A myslíš, že by muž takový, jako je císař, mohl bez lásky vzít choť?...

ALŽBĚTA To nemyslím. Ale on je spolu státníkem, a těm je všechno dovoleno.

ARNOŠT V očích lidí snad, ale nikdy ne před vlastním jejich svědomím. Domněnky tvé jsou liché, královno, a cesta, kterou jsi volila, je...

ALŽBĚTA Ó, vyslov jen, co cítím sama v duše hlubinách! Cesta, kterou jsem volila, jest nedůstojná, královny nehodná! Ale milující žena má jiná práva, než jaká uznává dvorní mrav. – A pak, co dělat nyní? Jest pozdě. – Měla jsem mluvit dříve s tebou, důstojný otče!

ARNOŠT A nebyla bys v hloubi duše své více přesvědčena než právě nyní. Kde jednou ujme se símě nedůvěry, tam rychle bují v strom, jimž nezatřese více vánek moudré rozvahy, neřku-li by jej z kořene vyvrátil. Jsem starý přítel Jeho Milosti krále, provázím každý jeho krok a nemám té smělosti, bych si namluvil, že slovo mé může tebe přesvědčiti. Tys raněna, třeba léku na ránu tvou. Ty musíš býti sama přesvědčena, jak liché jsou tvoje domněnky, ty musíš na vlastní oči viděti, jak oddaný je ti císař, jak tě zbožňuje...

ALŽBĚTA (*snivě*) Jak mne zbožňuje... (*S výčitkou*) A kolik dnů mi věnoval od sňatku našeho?

ARNOŠT Nezapomeň, dcero, že jest prvním vladařem Evropy...

ALŽBĚTA (*trpce*) Při čemž srdce jeho ženy musí choditi almužnou. – Zprvu ty ohlušující slavnosti v Krakově; poté slavný příjezd sem, uvítání, představování duchovenstva a panstva, a mezi tím ani chvíle oddechu.

Císař zabrán ve své vladařské práci nebo své stavby – ostatní pohltí návštěva kostelů a klášterů...

ARNOŠT I na ty žárlíš?

ALŽBĚTA (*vášnivě*) Kdo opravdu miluje, žárlí na všechno! Ó, jak jsem se těšila jako dítě na venkovský svůj hrádek, myslela jsem, že odjedu z Prahy po jeho boku – ó, běda, jaké zklamání! Vypravili mě napřed s hofmistryní mou, tou vyzáblou na těle i duchu paní Ofkou, na Karlík – a císař jel ve svém voze, ve kterém prý celou cestu pracuje, sem na Karlštejn. Zde zavře se jako poustevník a žena nesmí překročit jeho práh. A potom pravíš, že mě zbožňuje. – Ach, kdy jej zase uvidím?

ARNOŠT (*po chvíli*) Ještě dnes, má dcero – ještě dnes.

ALŽBĚTA (*živě*) A zde, otče, není-li pravda? Ty pomůžeš mi k tomu? Ty přemluvíš ho, aby zrušil ten nesmyslný příkaz, že nesmí žena být přes noc na Karlštejně! Ó, díky tobě, díky!

ARNOŠT Ne, toho učiniti nelze. – Císař jest důsledný a zákony jež dal, sám nejpřísněji zachovává. – Ale rána v srdci tvém, královno, je povahy takové, že třeba přiložit na ni ostrého nože ihned, okamžitě. Jsem nepřitelem klamu i lsti – ale zde není pomoci.

ALŽBĚTA Ty zamýšlíš?

ARNOŠT Jsi odhodlána podrobiti se všemu, svěřiti se úplně mému vedení?

ALŽBĚTA S vděčností půjdu za tebou. Dělej, co chceš, jen vrať mi císaře!

ARNOŠT První podmínka je těžká, královno. Nikdo nesmí zvědět, že jsi zde. Císař by nesnesl tak zřejmé a okázalé přestoupení svého předpisu. Nikdo tě nesmí zde vidět.

ALŽBĚTA Což se mohu udělati neviditelnou?

ARNOŠT Skoro – aspoň pro oči dvořanů. Pojď, jsou hosti na hradě, a Jeho Milost může zde být každou chvíli. Pojď v jizbu mou, kde ti povím ostatní. Bůh bude

s námi. Je to první klam, jehož se v životě dopouštím, ale konám jej klidně; vždyť chci vrátit tobě mír srdce a vrátit tebe srdci svého přítele.

ALŽBĚTA Jak ti žehnám, otče!

ARNOŠT Až později, dcero... Snad budeme litovati oba. Ale čas kvapí a dílo naše jest dobré.

ALŽBĚTA (*odcházejíc s Arnoštem*) Jak láska sama!

8. VÝSTUP

Petr a Štěpán

(S druhé strany vejdou král Petr a vévoda Štěpán)

ŠTĚPÁN Chodíme zde stále dokola, jako bychom byli bludný kořen překročili – a chodíme nadarmo.

PETR Když nechceš ničeho vidět, ani pochopit...

ŠTĚPÁN Když Tvoje Milost zase příliš mnoho vidí a chápe.

PETR Přece mi nenamluvíš, pane vévodo, že onen panoš, jenž před chvílí vešel přes most do hradu, je skutečný panoš. Je jím asi tak, jako já jsem králem jeruzalemským – vypadá jako panoš, dá si třeba říkat panoš – ale panošem není.

ŠTĚPÁN A myslíš, že je dívkou! Tvoje Milost vidí ve všem a všady dcery Eviny, snad konečně i starý purkrabí karlštejský neb arcibiskup Arnošt jsou jen zakuklené dívky!

PETR Mluv co mluv, mé podezření nevyvrátíš.

ŠTĚPÁN A kde ti zmizela náhle ta vítaná kořist?

PETR Vešel do strážnice...

ŠTĚPÁN Patrně panoš to, ostatně zahlédl jsem ho také, měl barvu purkrabího – uznáš přec, že se mýlíš.

PETR Barvu purkrabího? – Pak se teprve nemýlím! V tom právě to vězí. A chudák, jak v rozpacích se rozhlížel, a ta chůze... ó, panoš v barvách pana z Wartenberka byl by trochu domácnějším na Karlštejně!

ŠTĚPÁN Nu, a buď si – co zamýšlíš teď?

PETR Čekat, až opustí strážnici, do rána tam přece nebude.

ŠTĚPÁN A kdyby byl?

PETR Vejdeme do strážnice za ním a musí se přiznati, kdo jest. Jsme tu hostmi a vstup máme všude. Času máme dost, proč bychom se nepobavili!

ŠTĚPÁN Ano, času máme dost. A císař stále nepřijíždí.

(Zvuk rohu v dáli)

PETR Opět někdo blíží se hradu – pojďme mu vstříc.

ŠTĚPÁN Inu, když se tak líbí Tvé Milosti, proč ne. Dal jsem ti slovo, že budu tvým spojencem, tedy již vytrvám.

PETR Ale jen opatrně, jen opatrně!

(Začíná se stmívat. Odejdou branou)

9. VÝSTUP

Alena a Pešek

Vystoupí z druhé strany Pešek Hlavně, za ním Alena jako panoš v barvách pana z Wartenberka.

PEŠEK Divně se ti nějak jazyk plete, panici. Kdo že tebe vyslal a komu neseš list?

ALENA Což neřekl jsem ti to zřetelně, že panu šenkovi Peškovi; jsi-li ty to, vezmi jej bez okolku. *(Podává mu list)*

PEŠEK *(bere list)* A v čí službě jsi, krásný hochu?

ALENA *(se směje)* Děkuji za poklonu – ale mohl bys znáti barvy pana purkrabího!

PEŠEK *(podrážděn)* Jsi všetečka, hochu – ale roztomilý všetečka. Nu, a co mi chce tvůj pán – divný to bude žert, vždyť jsem s ním před chvílí mluvil, nač teď posílá s listem panoše...

ALENA *(dělá posunek, že chce list zpět)* Nechceš tedy ten list? – Dobře, dej mi jej. Nezáleží-li tobě na jeho obsahu, mně teprve ne.

PEŠEK Tak sečkej, až si to divné poselství aspoň přečtu. *(Otevře list a čte)* „Všem čtoucím pozdravení a vše dobré od Boha nejmilejšího přejeme a věděti lidem

dobré vůle dáváme, při tom za svědky je berouce, že sepsali jsme dnešního dne poctivě a řádně úpis tento, kterým slibujeme dáti dceru svou Alenu za muž šenkovi Jeho Milosti královské panu Peškovi Hlavně, aniž by získal, jak původně naším přáním bylo, ostruh rytířských, pakli jmenovaná již dcera naše Alena toho dokáže, že proti zákazu našeho nejmilostivějšího císaře a krále Karla, toho jména Čtvrtého, ježž Bůh všem věrným Čechům k radosti a slávě dlouhá léta zachovati račiž, jednu noc bez úrazu a úhonu na jeho hradě Karlštejně stráví. Za to vyplatíme, kdyby toho nedokázala, sto kop grošů stříbrných a deset soudků mělnického statečného a urozenému panu Ctiborovi z Fuchsberka, nejvyššímu lovčímu a purkrabímu v Dobříši, milému příteli našemu, jakož i on, Alena-li toho dokáže, dá tuto částku jí v dar svatební...“

ALENA (*se směje*) Nu, co tomu říkáš, statečný pane šenku!

PEŠEK Jaké to mumraje a žerty? Co s tím, hochu? Kdo to sepsal?

ALENA Nu, tak si, moudrý pane, rač přece přečísti podpis!

PEŠEK (*čte*) Skutečně – pan Ctibor z Fuchsberka i Jan z Wartenberka podepsali a sigillum své přivěsili. (*Prohlíží Alenu, která se mu do očí hlasitě směje.*) Či blázním já též? Mohu věřit zrakům svým? – Aleno! Tys to?

ALENA Nu, konečně jsi mne poznal! Zkouška dopadla výborně. Mohls oči na mně nechat a ničeho’s nepozoroval. Je vidět, že mi sluší dobře barvy strýčkovy.

PEŠEK Co zamýšlíš?

ALENA Což jsi nečetl, či nerozumíš? Tvá láska je velmi krátkozraká, pane Pešku! Co zamýšlím? Jsem, jak vidíš, tady a chci vítězně odtud odejít, neboť jde mi o ruku velmi dvorného, ale trochu nechápavého pána, který před chvílí mne nazval krásným hochem. (*Směje se*) Hlas srdce nepromluvil, pane Pešku, je to smutné znamení!

PEŠEK Zde chceš zůstat – kvůli té sázce? Divný to žert, Aleno, který naší lásce nijak neposlouží.

ALENA Divný to žert, který nás jedině spasí. Řekni sám, co máme jen počít, abychom konečně byli svými! Zde se ti to podává takřka na dlani. – Nu, sáhni po tom bez rozmyšlení a bez rozpaků.

PEŠEK Vyslov se jasně, Aleno. Mluv rychle, neb každou chvíli může zazníti roh, zvěstující příchod Jeho Milosti.

ALENA Císař dnes přenocuje na hradě? – Dobrá. Teď bude naše vítězství ještě úplnější (*Sedne na lavičku. Pešek vedle ní*) Nuže, tedy poslyš, můj bázlivý rytíři. Můj otec, jak k svému smutku víš, vzal si jednou do hlavy, že musíš získati dříve ostruh rytířských, než mne povedeš k oltáři. Ale, milý Bože, to se jen řekne, vid'?' Získat ostruh – jak? Do Itálie císař již nejezdí, abys mu zachránil život v nějakém spiknutí; války nejsou. Co dělat! Proсила jsem, plakala jsem, že toho ani nezasluhuješ...

PEŠEK Ty zlaté srdce...

ALENA Nic naplat... Tu přišel včera večer k nám pan Ctibor z Fuchsberka, starý přítel mého otce, dobrá a veselá kopa. Sedli k stolu s otcem, pili, hráli v kostky, mluvili o Jeho Milosti, o zemi, o říši a pletichách zahranicích, že už jsem z toho zívala a chtěla odejít do své komnaty. Vtom začal pan Ctibor vypravovat o tom novém zákonu, že nesmí žádná žena býti přes noc na Karlštejně. Můj otec se dal do smíchu, tloukl na stůl, vyskočil a tvrdil, že by rád viděl ten žert, kdyby někdo to přece dokázal. Pan Ctibor odmlouval, to že jest nemožné — otec se durdil, že to lze učiniti, slovo dalo slovo a vešli v sázku, jak jsi právě četl. „Zlíbal bych to děvče, které to podnikne,“ pravil otec můj a slzy mu tekly smíchem do poháru. „Já sama to chci podniknout,“ zvolám. „Jak, ty, dítě!“ vykřikl divokou radostí otec, „dobrá, zkus to a vyžádej si pak, co

ti libo. “ – „Ruku pana Peška, třeba neměl ostruh rytířských, “ odvětim, „svoluješ k tomu? “ – „Dobrá, i k tomu svoluji, “ pravil otec rozjařen. Sázka uzavřena – jak vidíš, kula jsem železo, dokud bylo žhavé. – Teď jsem tedy zde. A spoléhám na tvou podporu, pane Pešku. To přestrojení je moje myšlenka. Co – mlčíš? – Líbím se ti přec? (*Vstane a přejde vlevo*)

PEŠEK To je šílenství, Aleno! Aleno, to je čirý nerozum, který nás zničí a od cíle našeho jen zbytečně vzdálí. K tomu nijak nemohu přivolit.

ALENA Tys mi pěkný spojenec!

PEŠEK Což nepomýšlel tvůj otec na hněv císařův? Tobě se nedivím, tys blázínek, ale on...

ALENA Děkuji za poklonu! Hněv císařův – což nestojí naše láska ani za tolik? Však mne Jeho Milost ani neuvidí – chceš-li, zůstanu mezi many v strážnici – krátce: budu, kde chceš, udělám vše, co se ti zlíbí, ale zůstanu tady. Či nestojím, nezdvořilý pane, za to? Pak se seberu a dobrou noc!

PEŠEK Jaký to šílený, ztřeštěný nápad! My se zničíme!

ALENA Zvlášť budeme-li jen neustále naříkati a bědovati. Já jsem tady a nehodlám odejít.

PEŠEK Ale co si počneme?

ALENA Tvoje starost, pane šenku! Uvedeš mne na strážnici. Sám jsi mne nepoznal, tím méně mne poznají druzí. Budu s nimi vrhcáby hrát a pít, a chceš-li i šermovat dle libosti! Vydej mne za svého mladšího bratra nebo sestřence, mám barvy strýčkovy – to teprve nevzbudí podezření. To však je všecko tvojí starostí – nu, námáhej přece také trochu svou hlavu!

PEŠEK Nešťastný, šílený nápad, Aleno!

ALENA Pořád vedeš jen svou, jsi věru smutný patron, pane Pešku, bývals veselejším, ale okolí císaře je asi nesmírně smutné, soudím-li dle tebe, jak jsi vážný, rozumný a usedlý. Zato já budu dnes veselá! Je to přece dobrodružství, noc na strážnici, mezi panoši a many

při poháru, co tu bude povídek a žertů, noc v takové výšce blíže hvězd a tebe! – Nu, doufám, že se také dáš vidět, ty mramorový ženichu?

PEŠEK Já – přece víš, že se nemohu hnouti od Jeho Milosti!

ALENA Což pije celou noc až do rána?

PEŠEK (*káravě*) Aleno!

ALENA Nu, Bože, to je přec otázka zcela přirozená. Jsi jeho senk, co děláš jiného, než že naléváš? – Jeho Milost přece, doufám, také spí...

PEŠEK Pak jsem v předsíni na stráži u něho.

ALENA Můžeš tedy odejít, až usne...

PEŠEK To právě nemohu!

ALENA Pak děkuji za takový úrad. Hlídat ho, když spí, a nalévat mu, když bdí. (*Vzdorovitě*) To jsem měla vědět – to bych se byla tak vydala sem – já blázen; máš pravdu, já se těšila tak dětinsky na to, že budeme spolu, že si všechno povíme – a ty nechceš ani na chvílku přijít.

PEŠEK Když nemohu...

ALENA Já ti něco povím, Pešku. Kdo chce, ten může. Mně také někdo mohl říci, že je nemožno podniknout, co já podnikám, a hle, jsem tu, protože jsem chtěla. Znáš mne, že jsem neoblomná. (*Určitě*) Doufám, že se dnes v noci uvidíme.

PEŠEK Inu, zkusím to tedy.

ALENA A kde?

PEŠEK Zde pod lipou. – Ale považ, Aleno, ještě jednou, v jaké nebezpečnosti se vydáváš! Co dnes hostí na Karlštejně!

ALENA Tím spíše se ztratím já mezi nimi.

PEŠEK A pak na strýce jsme docela zapomněli, purkrabí tě pozná, víš, jak je přísný!

ALENA Víím také, jak mne miluje. A dobře tak, strýce máme právě zapotřebí.

PEŠEK Purkrabího?

ALENA Přece musí mému otci i panu Ctiboru z Fuchsberka někdo třetí dokázat, že jsem tu byla, mně ani tobě ne-

uvěří, řekli by krátce, že jsme spolu umluveni. Když však dá strýc, sám purkrabí karlštejnský, na to své slovo a pečet'...

PEŠEK A tím sám sobě krásné vysvědčení, jak bedlivě ostříhal rozkazů královských...

ALENA Po tom se teď neptáme, pane Pešku. Strýček to musí vědět, že jsem tu, aby to mohl dokázat a dosvědčit. A abych tebe trochu potrestala za tvou nehybnost, chladnost a ne právě velikou dvornost, ukládám a nařizuji tobě, abys mu to se vši šetrností, ale zároveň určitostí pověděl!

PEŠEK Jaké nemožnosti ode mne žádáš, Aleno! Přijdu sem v noci, ač se vydám tím u veliké nebezpečí – ale purkrabímu neřeknu ničeho, předně by vše prozradil a pak...

ALENA Nu a pak?

PEŠEK Pak by myslil, že já vše nastrojil. Ostruhami rytířskými chci tebe dobýt – ale lstí nikoliv.

ALENA Inu, vidím, že musím jednat sama. Chtěj nebo nechtěj, řekni nebo neřekni, přijď večer nebo ne – já o tobě ničeho nevím a ty o mně rovněž tak. Provedu si své sama, jak jsem započala.

PEŠEK Ty se hněváš, Alenko?

ALENA Naopak, miluji tě více než ty mne – toť vše.

PEŠEK Aleno, ty můžeš pochybovat...

(Bere ji za ruku a chce ji políbit. Zvuky trub zdola)

ALENA *(se mu vymkne a běží vpravo)* Na to teď, pane šenku, času nemáme. Znáš teď svou úlohu – třeba jednat rozhodně.

PEŠEK Dole se míhají pochodně – toť jistě Jeho Milost přijíždí, třeba mu jíti vstříc.

ALENA Čtu v očích tvých, že vykonáš všecko dle vůle mé. Tedy večer zde pod lipou na shledanou.

(Odejde do strážnice. Pešek odchází druhou stranou; vtom vyjde arcibiskup Arnošt a zastaví se v přemýšlení, Pešek se zastaví na druhé straně rovněž zamýšlen. V první chvíli jeden druhého nepozoruje)

Jaroslav Vrchlický
Noc na Karlštejně

K vydání připravil Michal Huvar

Vydalo nakladatelství Carpe diem jako svou 380. publikaci v Brumovicích roku 2017

Vydání první (v Carpe diem)

www.carpe.cz

Elektronické knihy pro iPad, doplněné filmy, koncertními záznamy, záznamy divadelních představení, rozhovory, autorským čtením, záznamy z archivů, fotografiemi a dalším bohatým multimediálním obsahem, najdete v aplikaci App Storu **Carpe Diem Online**.

Knihy, CD, DVD a e-knihy Carpe diem včetně multimediálních, jež doplňují filmy a koncerty, pro čtečky, tablety a počítače naleznete na webu **<http://eshop.carpe.cz>**.

ISBN 978-80-7487-249-5 (pdf)

ISBN 978-80-7487-250-1 (epub)

ISBN 978-80-7487-251-8 (mobi)